

מדיניות ציבורית בעידן המידע

אמית אביגור-אשל ויצחק ברקוביץ (עורכים) (2022).

ירושלים: הוצאת אקדמון בסיוע המכון לניתוחי מדיניות של האוניברסיטה הפתוחה. 197 עמודים.

טכנולוגיות מידע, דמוקרטיה ומדיניות ציבורית מכלילה: סיכונים והזדמנויות

נדמה שמקובל על הכול כי טכנולוגיות מידע שונות נוכחות באופן נרחב בתחומי המדיניות הציבורית השונים במרוצת המאה העשרים ואחת. בהקשר זה בחרו עורכי הספר, ד"ר אמית אביגור-אשל ופרופ' יצחק ברקוביץ, להתמקד בשלוש סוגיות אסטרטגיות מרכזיות המקיימות זיקה בינן לבין עצמן, ואשר קשורות ליחסי הגומלין המסועפים והרב-ממדיים בין עולם המדיניות הציבורית לבין עולם המידע, תוך התמקדות במציאות הישראלית.

הסוגיה הראשונה מציגה ניתוח של האמצעים הטכנולוגיים השונים אשר עשויים לשמש משאב מרכזי עבור הממשל לעיצוב ויישום מדיניות ציבורית בתחומים שונים, ודנה בטכנולוגיות מידע כתחום חדש במדיניות הציבורית. הסוגיה השנייה דנה בשימוש בטכנולוגיות המידע כאחד הכלים המרכזיים והעוצמתיים בתהליכי ההשתתפות האזרחית והפוליטית. ואילו הסוגיה השלישית דנה בטכנולוגיות המידע כמשאב רב-עוצמה בידי השחקנים השונים במשטר הדמוקרטי ובתהליכי עיצוב מדיניות. לשם חשיפת הפסיפס הרב-ממדי במסגרת שני ההיבטים המרכזיים שלעיל, בחרו עורכי ספר רב-תחומי זה לכלול מאמרים מחקריים מדיסציפלינות מגוונות בתחומי מדעי החברה והמשפטים.

ספר זה הוא חלוצי בתחומו בשפה העברית, ומחבריו ועורכיו מדגישים כי הידע המחקרי על אודות המדיניות הציבורית בעידן הדיגיטלי נמצא עדיין בראשיתו. עם זאת, במרוצת המאה העשרים ואחת, ואף ביתר שאת בעקבות משבר הקורונה המתמשך, המדיניות הציבורית עוברת תהליכי שינוי מואצים, המהווים כר פורה למגוון מחקרים בינתחומיים.

באשר לסוגיה הראשונה שלעיל, פרקי הספר מציפים את הדואליות ביחסה של המדינה לרגולציה של טכנולוגיות מידע כתחום חדש של המדיניות הציבורית. בכל הנוגע להסדרי היסוד של דמוקרטיה ליברליות, כגון חופש הביטוי, היא נוטה להימנע מהתערבות רגולטורית. לעומת זאת, בתחומים הקשורים לביטחון, כדוגמת הגנת הסייבר, המדינה מפעילה סמכות ריכוזית בעלת מנגנוני כפייה ועידוד.

ביחס לסוגיה השנייה שלעיל, פרקי הספר מציגים את מגוון השימושים בטכנולוגיות המידע ככלים שעשויים לשכלל ולהגביר את האפקטיביות של דרכי התקשורת בין הרשויות הציבוריות לבין האזרחים מקבלי השירותים. לצד זאת, אין הדבר מבטל את קיומה של תפיסה פטרונית לגבי היחסים בין הרשויות לאזרחים בחלק מן המקרים. כמו כן, לצד פוטנציאל שכלול התקשורת מזהירים הכותבים מפני מכלול השלכות שעלולה להניב המרה דרמטית של "המשחק הדמוקרטי הייצוגי" השלם ב"דמוקרטיה של נתונים". בזכות הנתונים הרבים הקיימים היום על כל אדם, והיכולת להפיק מידע אישי מדויק ורב-ערך, ניתן לייצר מודלים של דמוקרטיה אשר נותנים לכאורה ביטוי מדויק להעדפות הספציפיות של כל

אזרחית ואזרח. ואולם קיים חשש כי מודל זה עלול להביא להפקרת המרחב הציבורי, ויתור על הפוליטי, על השיח ועל המשא ומתן החיוני בדמוקרטיה, וזאת באצטלה של שיתוף המונים, שלכאורה מאפשר לכולם להיות שותפים שווים ובעלי ערך בחברה.

בנוגע לסוגיה השלישית, הספר מעלה טענה כי שחקנים שונים – ובהם מפתחים, מנהלי תוכן, מפעילי פלטפורמות האינטרנט הגדולות, אזרחים, אגודות מקצועיות בתחום התקשורת ופוליטיקאים – רואים בטכנולוגיות המידע משאב מרכזי לקידום אינטרסים וערכים רצויים בעיניהם, אשר כמובן עלולים להיות מנוגדים לערכי הליבה של קבוצות אחרות. נוסף על כך, חשוב מאוד לשים לב לאופן הסדרת הגישה לתשתיות אלה, שעלול להעצים אי-שוויון בהיבטים שונים של החיים הציבוריים.

סוגיית ההשפעה של טכנולוגיות המידע על ההיבטים השונים הקשורים לאי-השוויון בחברה איננה היחידה שמחברת בין תחום עיסוקו של ספר זה לבין מקצוע העבודה הסוציאלית. על אף העובדה כי הספר נכתב על-ידי חוקרים וחוקרות מדיסציפלינות משיקות ולא בידי עובדות ועובדים סוציאליים, נדמה כי הוא מזמן לפתחנו קושיות הרלוונטיות עד מאוד לסוגיות וערכי הליבה של המקצוע שלנו. האם טכנולוגיות המידע מגבירות או מצמצמות את הפערים בין המרכז לפריפריה, ובין הקהילות האתניות, התרבותיות והחברתיות המגוונות בישראל? כיצד נוכל להשתמש בטכנולוגיות המידע ככלי לקידום שינוי חברתי וצמיחה חברתית-כלכלית מכלילה? כיצד יוכלו החידושים הטכנולוגיים לתרום להגברת השיח והמפגש בין הקהילות השונות, ולא להגברת הניכור חלילה? נדמה כי לעובדות ולעובדים הסוציאליים עשוי להיות תפקיד מכריע ברמה הקהילתית, ברמת הרשות המקומית וברמה הלאומית במיצוי הפוטנציאל המיטיב והמכליל שטמון בחדשנות הטכנולוגית, ובמזעור הסיכונים הרבים הטמונים בכלים רבי-עצמה אלו.

נדמה כי מגפת הקורונה המתמשכת ומכלול השלכותיה בישראל ובכל רחבי העולם הדגישו ביתר שאת כי אין לנו דרך "לברוח" מן הטכנולוגיה. היא כאן כדי להישאר, והיא מתפתחת בקצב מסחרר. האתגר הכביר העומד לפתחנו הוא רתימתה לקידום חברה מכלילה, לשם הגברה והרחבה של שוויון ההזדמנויות וקידום שינויים חברתיים מיטיבים עבור האוכלוסיות המוחלשות. נאמר במקורותינו "לא עליך המלאכה לגמור ואין אתה בן חורין להיבטל ממנה". אני מאמין כי בידינו הדבר!

סוקר: אלכס אלטשולר